

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 12.

V Ljubljani, 15. junija 1884. l.

XXIV. leto.

Izboljšanje društvenega stanja po večjem blagočestji (pijeteti).

(Franjo Gabršek.)

I.

Po pravici se imenuje današnji čas napredni čas; to napredovanje moremo dan na dan z vlastnimi očmi opazovati, kajti kamorkoli se ozremo, povsod vidimo nove iznajdbe, nove načine izdelovanja in umovanja. Skoraj vsaka stroka ima že svoje stroje; posebno pa se pojavlja velikansk napredek na prirodoslovnem, tehničnem, obrtnem in trgovskem polju. Iznajdba podi iznajdbo, komaj izumljena spada kmalu mej starino. Občila se boljšajo, tehnični stroji nadomeščajo delo rok; vsakemu podjetju rabijo stotera sredstva. Človek, vse to opazujoč, maje z glavo in komaj pojmuje to teženje po izboljšanju izdelovalnih sil hiti s svojim duhom dalje, udajajoč se duhu časa.

Današnja doba pa se pojavlja še na drugačen način. Ne samo v znanstvenem obziru je zdanji čas ves preroben, tudi način življenja se je predrugačil, prelevil, ugladil in olikal. Nove šege, novi običaji, večkrat prenapeti, izpodrinili so prejšnjo priprostost, a robotost. Vnanja oblika postala je v občevanju merodajna, na dober ton gleda se mnogo več, kot na blago srcé. Vender se ne more tajiti, da ne bi se tû pa tam tudi blažjim nagibom srca udajali; to vidimo na večjem človekoljubji, katero je v obče precej razširjeno, a se v pravi podobi ne more prav lahko pokazati. Vsled večje in razprostranjene omike jelo se je to človekoljubje tudi širiti tja, kjer bi se ga najmanje nadejali. Človek izpoznavata tudi svojega bližnjega za človeka ter se trudi, njegov položaj z različnimi ljudomilimi napravami izboljšati ali vsaj olajšati. To človekoljubje se kaže v zakonodajstvu, pri sodiščih, v kaznilnicah i. t. d.; da, celó nižje razrede človeške družbe prešinil je nekov blažji duh mišljenja in dejanja. Skrb za izboljšanje občnega stanja človeštva se pojavlja v vedno večjej razširjenosti koristnih nauk, v napravi novih učilnic i. t. d. Kdo ne bi se veselil tega napredka, tega dobrodejnega vpliva na razvoj človeštva? Komu ne bi veselja poskakovalo srcé, misleč na stotine ubogih, katerim preskrbljuje milosrčnost bližnjih boljše stanje življenja, katerim se ponuja prilika, da vkljub svoji revščini ipak le morejo sodelovati na vzvišeni nalogi človeškega življenja? V resnici lepa podoba človekoljubja in duševne krepkosti se nam tû predočuje, in skoraj bi navdušeno vzkliknili: dal Bog, da bi vedno pri tem ostalo! A vsaka stvar ima poleg dobre tudi senčno stran. Tudi današnji napredni čas ni brez vseh hib, in morda je teh več, nego bi se jih na prvi hip nadejali. Zdanja doba boleha kljub vsemu napredku

na tisočerihih boleznih, in težko je, vse te bolezni natanko izpoznati ter jim njih značaj, izvor in posledek strogo določiti. Te bolezni ozdravljati je silno težavno, kajti ukoreninjene so večinoma v socijalnih odnošajih samih, in kdor bi jih hotel korenito ozdraviti, moral bi pred vsem današnje družstvene razmere predrugačiti ali jih vsaj neškodljive storiti. To pa ni delo pojedincev, marveč se morajo vsi k temu poklicani činitelji zjediniti, da vzajemno, zložno in podpirajoč se obvarujejo današnji in prihodnji rod onega pogina, kateri jim nedvomno pretí.

Tudi ljudski šoli je odmerjen precejšen delež rešitve tega kočljivega vprašanja. Vsak učitelj si je gotovo v zvesti, kako odgovornost je prevzel s svojo službo, kajti njega ne čaka le pouk in vzgoja izročene mu dece, marveč tudi vzgoja ogromnega dela človeštva po otrocih samih. Zato pa tudi vidimo, da se učiteljstvo nekako bojazljivo poprijema tega dela; zavest, da bi jim znalo pri tem velevažnem delu izpodleteti, jemlje jim pogum, da se vsled prvega nepovoljnega uspeha znova zopet ne podajo na trudapolno delo. Tù je res mnogo dela, da se otroci vsaj toliko utrdijo v blagih naklepih, da jih potem brez skrbi izročamo v življenje; kajti vedno na vrvi vodi jih ne moremo, vedno jim ne moremo biti na strani, ter jih ves čas njihovega življenja svariti pred nevarnostjo in čuvati pred pogibeljo. Za naše otroke je sila potrebno, da kmalu samostojno nastopijo v življenju, da se začno svobodno boriti za svoj obstanek. Inače ne bi nikdar prišli do izpoznanja svoje prave osobne svobode, katera jim pripušča da delajo dobro zbog dobrega samega in se ogibajo zlega zbog svojih notranjih blagih nagibov. Ko pridejo leta, pride ž njimi tudi doba notranjega vrënja, in zdí se nam, kot bi bili sami vse to zakrivili. Res, da je človeku zelo potrebno, da preživi ona leta, v katerih vse po njem vrè in se kuha, kipí in se vznemirja, ko meni ves svet preobrniti in po svoje prenarediti. Ta leta so mladosti najnevarnejša, in mnogo abotnosti se v teh letih zgodí. A mnogo je od prejšnje vzgoje odvisno, kako se človek v tej dobi obnaša, kako si prizadeva, ta notranji boj prej ko mogoče dokončati in se znova prejšnjega reda poprijeti. Vender ima vsaka reč svoje meje. Taka je tudi s prostostjo, katera se dovoli mladeniču v prvih letih njegovega samostojnega življenja. Vsi prejšnji nauki bili so na vzobrazitev njegove duševne svobode naperjeni; mladenič se je učil vse sam iz sebe, iz vlastne moči ustvarjati. Zdaj v uživanju resnične svobode živeč, zaupa si kmalu preveč, zavrgava tujo uglednost. Kmalu pridejo k temu še druge dušne samoličnosti; človek zaupa vse le sam sebi, hoče s svojim duhom vse raziskati in kmalu ne trpi poleg sebe nobenega tujega nazora. Z neprilichno uporabo tega teženja omajal bode mladenič konečno celó vero do Boga, in obožaval bode samega sebe. Še hujše pa postane, ako se navadi, v posesti novih in vedno novejših pridobitev, zadnji uzrok vseh reči v sebi samem iskati; s tem postane sebičen. Tedaj pa se bode poveličeval nad druge, zanikaval bode potrebno nadvlast drugih nad soboj, manjkalo mu bode spoštovanja do bližnjih prednikov, do naredeb in postav; ob kratkem rečeno, blagočestje izgubilo bode pri njem svojo veljavo. To pa bi bilo ono stanje, v katerem se prikazujejo napake in bolezni današnjega časa, to bi bilo ono pomanjkanje blagočestja, katero se pojavlja ne le v nedostatku pobožnega strahu pred Bogom, marveč tudi v pomanjkanju spoštovanja do različnih moči življenja in v prostovoljnem podređanju pod te moči in s tem pod njih različna sredstva.

V čem se pomanjkanje blagočestja najbolj razodeva, ni treba še natančneje razkladati, ker more to pazljivo opazovalec dan na dan z vlastnimi očmi videti. Ako govorimo o pojemanju blagočestja, ne mislimo s tem, kot da bi se bilo človeštvo odreklo vsakej veri, ali da bi se mu bila omajala vera ter pristudili vnanji obredi. To pojemanje se marveč razodeva v tem, da se je velika večina sploh odrekla vsakemu blažjemu čutu,

da očito zanikava vse, čemur bi se imela pokoriti in da se vsled svojega napuhnega mišljenja norčuje z najresnejšimi stvarmi. Blagočestju škoduje, ako se kdo navlašč ustavlja in brani verskim običajem. Pač žalostne so postale dandanes notranje razmere po hišah višjih in nižjih stanov. Podkopava se blagočestje do Boga in s temi gubi spoštovanje do vzvišenega, blagega. To početje se opravičuje s tem, češ, da socialne razmere to zahtevajo. A ne pomisli se, da le tako ravnanje samo dela socialne razmere, mej tem ko bi večje blagočestje v domači hiši blažilo še tako pokvarjene socialne razmere. (Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

XII. Filip Jakob Repež, roj. 12. aprila 1706 v Cirknici (Cirkničian torej, ne Ribničian vid. Šaf. 25), ondašnjega šolmaštra sin, (v krstnih bukvah Joannes Jacobus Repish, sicer le Repesh), potem organista v Ložu, kjer je umrl 11. sept. 1773. — Spravil je na svetlobo

I. Romarsku Blagu . . 12 Peisem . . L. 1757. — Po njem so morda ponatisnjene: Romarske bukvice. Narpred je en maihen vuk, kaku ima en romar sam na kratkem ta s. križou pot objiskati, po tem so tudi 12 pesmi od manenge, od premišlivanja per stationih, inu od enih inu družih odpustkou, sosebnu od teh veličeh gnad, katere skazuje Jezus na Križni gori tukai v cerkvi s. križa. U' Vuidnu po brattih Gallicichih 1775. 8. 55. — Roh in Schreibung, Sprache und Poesie. Šaf. 79. 80. II. Nebešku Blagu, katiru se zdei tem Andohtlivim Romarjam na Križni gori vnkei tala . . . 3. Peismi . . . zbranu inu sturjenu skuzi Philipa Jacopa Repesha Narnavrednišiga, inu narprednišiga hlapca Christusouga. V' Lublani per M. Th. Heptnerce 1764. 8. 67. — III. Romarsku Drugu Blagu, Tu je: 24. S. Pesem, katere se čez ceilu Leitn tukei na križni gori pojo, kir so od vse sorte materije Jezusove, inu tudi v' enih le od več gnad ukupei, katire so Romarji tu zadobili. De bi se še veči čast Božja, inu Andaht gmiralala, so zdei lete Pesme od tiga Vikšiga tam naprei imenuvaniga Duhovnika Poglavarja na svitlobo, inu drukat dane. Narzadei je še ena perložena Pesem, inu ena potrebna Molitu ene prave serčne grevenge. Letu vse ukupei je zloženu, inu sturjenu skuzi taistiga, kateri je popreid te perve inu te druge Bukvice popisov. Labaci. Typis J. Fr. Eger. A. 1770. 8. 134. — Ponatisnjeno je „Romarsku Drugu Blagu tu je 25. S. Pesem“ . . skoro vse „U' Vuidnu 1757 (nam. 1775) 8. 132. Po brattih Murero“ — inu „Romarsku Drugu Blagu tu je pet inu dveiset S. Pesem“ . . (brez posvečbe) . . narzadei is Litaniam inu Molitvo od Kristusoviga Terpleina pogmirane, inu na novič u' druk dane. V' Lublani. A. Raab . . 8°. 112 (brez letnice, menda tudi l. 1775).

„Moji Romarji! če še te perve Bukvice imate, katire so ble drukane v' tim lejtju 1757. je blu noter 12. Pesem: v' teh družih bukvicah, kir so ble drukane v tim lejtju 1764. so na koncu per molitvah 3. Pesme: zdej v letih tretih Bukvicah jeh je 25. vsih vkupej 40. S. Pesmi: ali vender vsih letih, inu družih Pesmah ni mogoče dopovedat, kaj za ene gnade ta križani Jezus vunkej tala tukej na ti žegnani križni gori“ — piše F. J. Repež v predgovoru v tretji knjižici. V drugi na pr. pravi str. 4: „Zatu sim pak jest enu Nebešku Blagu vkupei zbrau, katiru želim de bi ga vsi Romarji dobili, inu dobru ohranili, damu sojem mlaišem nesli, inu žnimi vsak dan ga flisek nucali; toku bodo vteh reunih caiteh, vsi bogati ratali na duši, inu na telesi.“ — „Vteh pervih Ro-

marških Bukvicah sim biu tudi oblubu fol. 30. de vse moje peismi bodo ukratkem caitu drukane; de pak ni moja obluba dopolnjena, tega jest neisem uržoh, ampak so ty slabi caiti, vkatirih so meni potlei taisti Patroni odpovedali, kateri so bli prejd za drukanje špendat oblubili: toku de še zdei vse moje peismi per meni zaperte počivajo itd. (str. 49).“ — „Kader sim premišluval, kei bom jest dobiv eniga tačiga Patrona, de bi mu lete tretje bukvice, morebit te zadnie od mene sturjene S. Pesme čez dau inu izročiu; na letu hitru meni pokaže S. Peter . . inu S. Paul . . inu več družih S. Vučenikov na njih narvisokejsi časti vredni duhouni Oča: . . Joannes Bapt. Cobauio, gnadlivi Ercprieštar v' dolenski strani v' ti caessarski Ribenški fari imenitni gospud faimašter: . . — Zdei lete bukvice inu svete Pesme perklonieniu v' nyh požegnane roke čez dam, inu v' nyh žlahtni gartelc teh rožic doli položim: prosim pohleunu, de bodo od nyh dobrute milostvo pregledane, inu skuzi nyh gnadlivo pomuč na svitlobo inu drukat dane, potlej tim Romarjam, kir krainsku brati znajo, vunkei talane; de bodo tudi dergot nyh rožice en leip duh od sebe dajale, inu to andoht gmirale h' časti mojmu križanimu Jezusu, inu dušam k' zveličanju . . Narponižniši inu podverženi njih Služabnik Philipp Jacob Repesh, Organist 43. lejt v' Looži.“

Znameniten je tudi predgovor, v katerem piše na pr.: „Potem kar je blu v' zadnih bukvicah vunkej danu moje tu Nebešku Blagu, sim potlej še enkrat v taiste pogledau, inu v 5. Pesmi naidem, kir sim tamkej letu zapisov, inu povedov, de v mojmu košu dosti več družiga blaga od vse sorte materie še čez 3. tale imam: zakaj če lih jest na use Nedele, Godove, inu Praznike čez ceilu lejtu ga predajam, vender meni nikuli tega nezmanka; inu ga ni potreba meni hodit iskat po Nemških ne po Laških deželah, zakaj imam eniga gvišniga Gospuda, kateri meni za mojo kramo zmiram vse sorte frišne materije zbira, daje, inu me zaklada; inu ta ni obeden drugi, koker tukej na Križni gori sam Christus; zakaj če več rečy od tiga blaga teh S. Pesem vunkaj dam, li še vsak dan več kej lepšiga per mojmu Christusu najdem: kir pak per vsaki andohti eni Romarji tukej prašajo, ali je kej posebej pisaniga, ali drukaniga, kar smo dones šlišali, kateru bi oteli radi damu nesti, še tim drugim pokazat. Zatu zdej še očem enkrat moj stari koš goriodpreti . . . — De pak neoblubim posihmau, inu ne bom več mogu kej taciga blaga vkupej zbirat, inu vam Romarjam rezkladati, je ta uržoh; kir meni moje švoh, inu slabe očy popolnoma slovu dajejo; inu moj stari koš je tudi od usake sorte bolezn, inu težave ves polomnen, toku, de ga kumej nosim. Zatu kir pravi S. Jacob c. 5. molite eden za družiga, de boste izveličani: toku vas na zadnje prosim vy Božji pevci, inu andohtlivi Romarji, spomnite u' vaši andohti, inu molitvah na me, jest tudi nabom na vas pozabu: kader pak boste šlišali, de je leta moj revni koš v zemljo spravljen, toku vsaj ta čas recite za me: O vsmileni Jezus! skuzi tvojo veliko milost, inu gnado daj temu, kir je te Pesme delau, ta večni myr, inu pokoj, inu tu večnu vesele, Amen.“ — Izmed pesmi bodi v razgled 1. pa 24. n. pr.:

Ta 1. šation.

O Romar! počakei tukei,
O nikar ne hod' naprei;
Nu se z mano milu jokei,
Jezus je obsojen zdei;
De bo ta težak kriš vlejku
Na Goro Calvario;
Če boš grešnik za nym teku,
Teb' grehe odpustu bo.

O moi človek če pregledaš
Nadolžnost tvojga Boga;
Kaderkul ti grehe delaš,
Z Judmi vpyeš, križai ga!
Jezus pravi, glei boš vidu,
Kai bom še za te terpu;
Če se bom kei tebi smilu,
Tok boš dau greham slovu itd. —

Ta 24. Peissem.

Romar lubi, bolnik tudi
 Pridi sem pod sveti kriš,
 Te zagvišam, de boš všlišan,
 Prosi vse, karkul želiš.

Poglei tukei, kok vse vkupei
 Jezus k sebi kliče nas:
 Kriš na ramo, li za mano
 Pridte bom potroštou vas.

Tukei gori, Jezus doli
 Vid' kai poterbujete:
 O vy revni! nu potrebni
 Zakai sem napridete itd. —

XIII. Jožef Hasl, roj. menda v Celju 14. nov. 1733, vstopil v Gradcu k Jezuitom, postal njihov pridigar v Ljubljani, naposled župnik pri sv. Jakobu v Dolu na Štajarskem, kjer je umrl 2. avg. 1804. Knjiga njegova je

Sveti Post, Christusovimu Terplenju posvečen, u vsakdanu spremišlvanje rezdejen, prvič skuz časty vredniga Paterja Gabriela Hevenesia, iz tovarštva Jezusoviga po latinsku popisan; zdej pak od Joshepha Haslna časti vredniga mašnika iz ravnu letiga tovarštva na kraynski jezik preložen, inu na svitlobo dan. Labaci apud Aloysium Raab . . . literis Egerianis 1770. 8°. 440. — Geslo Josue I. 8. — V jezikoslovnem oziru je znamenit

Predgovor tiga prestavlavca na vse, kateri bodo lete iz latinskiga na kraynski jezik preložene bukvice brali. — „Kir sim jest z' drugimi grešnikami red k' britkusti Christusoviga terpenja veliku perstavil, se je ja spodobilu, de be tudi nekej k njega časti sturil. Zatorej sim jest na prošnjo enih brumnih, inu bogaboječih duš lete bukvice iz latinskiga na kraynsku prepisal, v katerih bukvicah celu Christusovu terpenje na eno kratko, inu skupej sylnu lepo vižo rezloženu najde.

Letu moje prepisanje scer ni, navejm, koku popolnoma, inu lepu; zakaj prvič je že vselej ena velika težava bukve iz eniga v' ta drugi, susebnu pak v kraynski jezik prestaviti. K drugimu se pak jest še nisim skuz letu pol četertu lejtju mojga Pridigarstva v Lublani toku popolnoma na kraynsko besedo navadil, de bi meni na leti veliku namankalu; ali na eno tako vižo sim jest vender lete bukvice na kraynsku prepisal, de bo vsakeri lohku zastopil, kaj kje očem reči.

Za prestavljanje so meni ble une latinske bukvice dane, katere so v timu ogerskimu mejstu, Tyrnav z imenam, tu lejtju 1735 na svitlobo peršle. Lete bukvice tedej sim jest zvestu iz latinskiga v kraynski jezik prestavil, ter veči dejl le po zastopnosti, malu po besedi. Tu prestavljanje letih že večkrat spomnenih bukvic sim jest po taki viži tiga govorjenja ravnal, kakeršne viže sim se sam iz branja vsake sorte kraynskih bukov navučil. Kjer sim vejdl za dobre kraynske besede, katere se lohku zastopijo, tamkej se nisim poslužil z' enimi skazenimi, od Nemcov na posodo vzetimi besedami; kjer so pak meni zmancale dobre kraynske besede, katere bi se lohku zastopile, tamkej sim rajš otel postaviti te že navadne nemške, koker pak ene nove kraynske besede, katere bi blu težku, al bi celu nablū mogoče zastopiti. V enih mestah sim jest obedujo, to mejn, inu to več znano besedo, eno za to drugo naprejpernesl.

Kar tu provpisanje amtiče, sim se jest veči dejl te stare navade deržal, ne scer, kir bi jest tu staru provpisanje toliku štimal, ampak zavol tiga, kir se še ludji narveč na tu zastopijo. Tu kratku s sim od tiga dolgiga f, inu ta dva črka, ali Pukštaba sh sim skerbnu od unih dveh fh rezložil, brez kateriga rezložčka kratku nikar ni mogoče kraynske bukve prov brati, de narečem, zastopiti. Tu kratku s, koker tudi sh je treba mehku, tu dolgu f pak, inu fh je treba ojstru izreči: sad, shala, fad, fhala. Skor en ravnu taki rezložček se tudi ima med z inu zh delati: zagam, zhakam. Dostikrat sim

po stari navadi **l** pisal, kjer je treba **u** izreči, koker: dolshan, fim fturil, fylnu. Kader se **u** inu **i** v govorjenju požre, toku, de se per izrečenju malu, al skor celu našliši, takrat sim le **v** inu **j** postavil: vreme, tvoj, vžgati, jest nekej vej. Kjer se kej naizreče celu koker **e**, pak tudi ne celu koker **i**, tamkej sim po stari navadi **i** pisal, postavim: en brumni, ne pak: en brumne človk. Glihi viži sim **u** postavil, kjer se nekej napol koker **o**, napol pak tudi koker **u** izreče, postavim: tu mejstu, ne: to mesto. In v timu sim tudi z timi starimi kraynskimi Pisavcami potegnil.

U' vkupejzloženih besedah sim dostikrat namest **ne na** pisal, toku sim namest **nemorem namorem** postavil. Skor v nobenih prou kraynskkih besedah nisim dva čerka od ene sorte precej eniga za tim drugim postavil, toku nisim pisal: ona je **dalla**, ampak le: ona je **dala**. Inu tu sim se od enih kraynskkih Pisavcou navučil, kateri toku vuče, de si lih sami dergač pišejo.

Nad enim besedami sim tu znaminje ' postavil, inu tu pomeni, de je tam doli kakeršen čerk venispušen, postavim: h' gospodu, k' Bogu, v' hiši, v' cirkov, z' vustami. Druge znaminja koker ' inu ` nisim špogal, tudi ne per koncu teh besedy, toku nisim neč zaznaminjal te samuglasne čerke **a, e, o, u**, kjer kakeršno besedo dokončajo, postavim: serca, govore, gredo, sadu. Kateri je na kraynskimu rojen, al se vsaj na kraynsko besedo zastopi, ta že vej, koku se kej v govorjenju, al se ima hitru, al pak počasnu, al se ima z več odpertimi, ali pa z nekoliku zatisnenimi vustami izreči. Per tim pak vsi Kraynci besede na eno enako naizreko, eden tu potegne, kar ta drugi pokrajša. Čez vse letu sim že jest tudi večkrat šlišal, de veliku takih znaminjov branje nastury ložej, ampak le tezej.

V čas sim iz ene gole navade, al tudi iz ene zmote **y** pisal, kjer bi nablu treba, ja kjer drugi kraynski Pisavci **i** postavijo, toku sim dostikrat brez vse potrebe, ja čez drugih Pisavcov navado pisal: te pomočy, Bogu k časty, v ti rečy, inu kar je več takiga. Sicer sim se v provpisanju veči dejl, de lih ne celu, po unih starih Evangelskih bukvh vižal, inu ravnal, katere so ble v timu lejtju 1754 v Lublani vtisnene.

Letu zamirkovanje sim otel naprejpostaviti, de bi vsakeri lete bukvice ložej bral. Tu pak še tudi ima en sledni vejčiti, de lete duhovne bukvice niso samu za ta sveti štirideset-danski post, one so tudi za vse Nedele, za vse petke, za vsaki dan, ja za vselej dobre, kader kol človk čas ima njuh brati. Posluži se, kir kol letu moje pismu bereš, posluži se z letim mojim delam Bogu k časti, tvoji duši k izveličanju. Navzemi meni za zlo, če sim se kje al v besedi, al pak v provpisanosti zalezjel. Misli, da jest nisim noben Vučenik tiga kraynskiga jezika, ja de nisim enkrat en rojeni Kraync, ampak le en Slovenc iz Celanskiga mejsta na Štajerskimu, kir sim se zgul iz lubezni pruti Bogu, inu pruti mojimu bližnimu tu, kar znam, navučil, ter se še vse skuzi več inu več vučim kraynsku pisati inu govoriti. Tvoj, moj lubeznivi Brave! „Navredni Slushabnik Josheph Hasl, Is Tovarhftva Jesusoviga.“

Za tim je „Predgovor tiga, kateri je ta narpervi lete duhovne bukvice v' latin-skimu jesiku popisal . . t. j. P. Gabriel Hevenesi is Tovarhftva Jesusoviga“. — V razgled naj služi iz prvega „spremišlvanja na pepelnično sredo“ na pr.:

I. „Ta vprični čas nas vabi, sveti Cirkovni Očaki nas kličejo, brumnost nas pergajna, hvaležnost nas spodbada, naš narveči duhovni dobiček, ja naša narveči potreba nas opomina, de imamo Christusovu terplenje spremljavati. Inu kaj tvoja vola, o keršanska duša! počne? kje se tvoj spomin gorzaderžuje? Ni nobeniga dneva, de bi my več ur v spremljvanju napridnih, nečemernih, ja morebit še tudi teh narhujših rečy prov zanikernu nazapravili. Taku bomo my tedej toku malu na Christusa, toku malu na naše odrešenje porajtali, de se enkrat nabomo vredni sturili od tiga, inu od uniga eno misl

obuditi? Un imenitni malar, Apelles z imenam, je, koker pravio, vsaki lubi dan, vsaj enu malu iz svojim penzelcam po platnu potegnul, inu z tim svojim stanovitnim flisam si je on toliku perdobil, de ludji še dan donašni toku dobru njega, koker tudi te od njega malane pilde, al narjene podobe sylnu hvalio, inu de ony nigdar nabodo od letiga svojiga hvalenja nehali: inu kaj? my le bomo naše roke pod pajstiho dijali? my le bomo tukej, koker ene ziala vsi vraglivi, inu naskerbni postopali? my si neč nabomo perzadeli, de bi my nad seboj Christusovo podobo naredili (Gal. 4, 19), de bi my naše imena v bukve tiga večniga življenja zapisali? Vari se o keršanska duša! de naboš toku naskerbna za tvoje duhovnu gorjemanje, če še v tebi ena sama iskerca Božje lubezni tely, če se še v tebi vsaj nikoliku hvaležnosti pruti tvojimu lubeznivimu Izveličarju znajde, toku nima tebi noben dan tiga svetiga štiridesetdanskiga posta toku prazen preteči, de bi ti na podobo tvojiga za te križaniga Gospuda andohtlivu napogledala, de bi se ti med tim pogledam na eno skrivnust njegoviga britkiga terplenja naspomnila, de bi svete misli v glavi naimela, de bi brumne in bogaboječe žele v tvojimu sercu naobudila. My imamo zadost časa za muhe loviti z onim Cesarjam Domitianam, my imamo zadost časa za celu napotrebne opravila, inu tu bi se nam imelu namogoče zdeti, k timu bi nam imel ves čas zmancati, de bi my Boga, kir za nas terpy, milvali, de bi my vsaki dan le en malu časa naši vbogi duši k dobrimu obrnili? O sramota!

II. Terplenje našiga Gospuda Jezusa Christusa. Kadu je taisti, kateri terpy? . . . III. Inu kaj leta narveči Nadolžnost, Jezus Christus terpy? . . . IV. Inu zavol koga taisti terpy, kateri toliku, inu scer celu po nadolžnu terpy? . . . Zdihtvanje . . . Cirkovna Molitov (Prim. Ta Christusovimu Terpleinu posvečeni Post . . . z' latinskiga na slovensku prestaulen . . od Casparja Ruppnick. Labac. 1773).

„In der Vorrede gibt Hasl Rechenschaft über Sprache und Schreibung. Hinsichtlich der letztern habe er sich im Allgemeinen nach den Evangelien, Laibach 1754, gerichtet, s und f nach alter Weise gebraucht . . . Auch er trat, wiewohl weniger entschieden als Gutschmann, wider die kauderwälsche Schreibweise des P. Marcus auf, wesshalb dieser in seiner Bibl. Carn. eben nicht sehr gut auf ihn zu sprechen ist (Šaf. 124. 25).“ — „Hasl (P. Joseph) Vindus e Comitatu Cilejensi S. J. Concionator carniolicus ad S. Jacobi Labaci edidit versionem suam: Sveti Poft, Lab. litt. Eger. 1770. 8. Est Quadragesima sancta P. Gabr. Hevenesi, tanti Auctoris dignum opus: ast dolialiter (ut ex mole libri, qui ipso originali altero tanto vastior prodiit, ad oculum patet) in vindicam potius, quam Carniolicam linguam (sive orthographiam, sive grammaticae leges, interpretationis periphrasticae modum spectes) sed his non obstantibus in bonum usum plebis versa (Bibl. Carn. pg. 25).“

Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir.**)

(Dalje.)

§. 4. K lirični poeziji (katera ima svoje imé od lire, s katerim orodjem so v starih časih petje spremljali) spada: pesen, elegija, oda in himna. — Pesen je priprost izraz kakega občutka, to se vé v prijetni obliki in blagglasni besedi. Pesni so svete in posvetne, pa tudi národne in umetne, kar sem užé omenil. — Elegija, tudi žalostinka imenovana, je ona lirična pesen, ki izrazuje milo-tožne občutke. — Oda je pesen, ki z visokim navdušenjem visoke misli v visokih besedah javi. — Himna je oda v slavo božjo.

§. 5. Epične pesni razpadajo po različnosti oblik v: epos, roman, novelo, poetično povest, idilo, pravljico, legendo, basen, parabulo, romanco in balado. — Epos je množina junaških pesnij (t. j. takih pesnij, v katerih se opevajo slavna dela národnih junakov), ki so zložene v umetno celoto. Epos more biti národen ali umeten. Národní epos je zložen iz národnih pesnij (n. pr. Iliada in Odiseja). Umetni epos, tudi epopeja imenovan, obstaja iz umetnih pesnij. V epopeji nahajamo junaka (t. j. glavno osebo vsega čina), krog katerega se dejanje suče. — Roman je epos v prozi. — Novela je okrajšan roman. — Poetiška povest je eposu sorodna, samo nij takó obširna in globokomiselna. — Idila je pripoved, ki nam kaže srečo, katera se nahaja osobito v tihem, priprostem življenju na kmetih. — Pravljica je izmišljena povest, v kateri vidimo delajoče: ljudi, živali, duhove in druge naravske sile; v njej se — rekel bi — zrcali nekako otroško verovanje v čudeže. — Legenda je epična pesen, ki pripoveduje pobožna in čudesa dejanja iz zgodovine svetih in bogoljubnih mož. — Basen je poučna povest iz živalskega življenja; v njej nahajajoča se morála (podučilo) stavi se spred njo ali za njo; časih se celó opušča in tedaj mora čitatelj sam iztaknoti „morálo“. — Parabula je povest, katera nam s kako primero ne kaže le kakega vodila za življenje, temveč tudi kako višo resnico iz človeškega življenja; v parabuli delujejo skoro zmerom le ljudje. Najlepše parabule nahajamo v novem testamentu. Romanca in balada ste poetični popis dejanj, šeg in navad. Pesni le-te nagibljejo nas k občudovanju, vžigljejo nam domišljijo in mečijo nam srcé. Da-si ji v novejši poeziji nekateri ne ločijo strogo druge od druge, nahajamo vendar bistvene razlike mej njima, in te so: 1. Romanca je daljša, obširniša; balada pa krajša, jedrnatiša. — 2. Romanca je bolj veselega, balada bolj skrivnostnega značaja. 3. Pri romanci nadvladuje epični element, pri baladi lirični. 4. Romanca je za petje; balada pa se ne dá peti. 5. V romanci prevaguje pretekli čas, v baladi pa sedanjí. 6. Romanca je španjskega izvora, balada italijanskega.

K pesnim, ki nas poučujejo (tedaj k poučnim ali didaktičnim pesnim), spada tudi alegorija ali pripovedno-naučna pesen. Ta nam poočituje kak predmet po kakem drugem predmetu, ki je prvemu podoben in nam umljivejši. Prekrasne alegorije nahajamo v hebrejščini in v sv. pismu novega zakona. — K poučnim pesnim štejemo tudi satiro in epigram. Satira graja človeške slabosti in jih poboljšati skuša ali pa neumnosti tega svetá na smeh postavlja. Epigram je prav kratek pesnišk izdelek, ki ostro piči ali ima sploh jedernat bistroumen zavinek.

§. 6. Dramatika je poezija, katera ima nalogo, da nam po več osebah kako resnično ali izmišljeno dogodbo takó kaže, kakor bi se vršila ravnokar pred našimi očmi. Dramatika obsega tragedijo, šaloigro, dramo in burko. — Tragedija, tudi žaloigra imenovana, je dramatično delo, ki nam kaže življenje z resnejše strani. V njej gledamo človeka, borečega se s svetom in z usódo; usmiljenje, strah in groza nas prošinjue, videče, kakó v tem boji onemaga in pogine! Šaloigra ali komedija, kažoč življenje z vesele njegove strani, je slika kacega resničnega ali izmišljenega družinskega dogodjaja, ki sè živim govorom, zdravim dovtipom in humorom smeši človeške slabosti in napake, a le za to, da nas poboljša. Dejanje zaključuje se veselo in povoljno. Drama je dramatično delo, ki nam enako tragediji kaže borečega se junaka, kateri pa iz zapletek zmagonosno izhaja. Drama torej nij skozi in skozi tragičnega značaja, ampak ima tù in tam kaj smešnega; ona dela nekako sredino mej tragedijo in šaloigro. Burka je kratko dramatično delo, ki nam predočuje kako smešno dejanje v čudnem, frapantnem in jako živahnem razvoji. Ako združimo dramo z muziko in petjem takó, da delajoče osebe ne govoré, ampak pojó, potem dobimo opero ali spevo-

igro. Če razpravlja opera resnoben predmet, imenujemo jo resnobno opero (opera seria); ako jej je predmet šaljiv, nazivljemo jo šaljivo opero (opera buffa). Manjše opere zovemo operete.

* * *

Po tem razlaganju različnih oblik v poeziji in prozi, koje sem napisal v korist neveščemu tovarišu, prehajam k pravi rešitvi svoje zadače. Nikakor ne trdim, da bi se moralo prav takó — in nič drugače — razlagati v ljudskih naših šolah, kakor bodem jaz tukaj kazal; saj je znano, da „več potij pelje v Rim“. Pričujoče moje delce naj se smatra le kot skromen poskus. Ako je bodo tudi drugi tovariši mogli s koristjo upotrebljevati, veselilo me bo jako; a še radostnejši bodem, če morda to delce spodbudi spretnišega sotrudnika, da nam napiše boljše delo na to stran! „Začetek vsak — je težak“, to naj se blagovoljno pomisli! . . .

Omeniti moram še, da bodem razpravljajal le ob onih pisateljih, ki so pred poedinimi sestavki v naših ljudsko-šolskih berilih podpisani. Na nepodpisane ali le s kako chiffro označene spise ne morem se ozirati. Obžalovati je, da se pri izdavanju teh beril nijso pod vse berilne košččke podpisala popolna pisateljska imena! Naj bi se to pri prihodnjih izdajah ne opuščalo! . . .

A zdaj pričnimo z drugim Berilom!

Drugo Berilo.

(Simon Jenko.)

(Glej na strani 3., pesen: „Molitev“.)

Ljubi otroci! Košček 1., ki sem vam ga tû razlagal in bral ima 8 vrstic. Te vrstice so lepo merjene; to takoj začutite, ako vam jih takó berem, (učitelj bere ritmično; torej:

Ō čel̄ z̄ nami bōdi,
kažī pravī pōt, i. t. d.)

Ako natanjčneje pogledamo te vrstice, vidimo, da se nekatere besede koncem vrstic ujéjajo takó, da prav lepo zvonijo: bōdi — vōdi; krepōsti — slabōsti; um — pogum. Takim ujemajōčim se besedam pravimo ujeme. (Zakaj?) Pomnite dobro: Berilni koščeki, ki imajo lepo merjene vrstice, katerih konečne besede se po večem ujemajo, zovejo se pesni.

Zakaj je torej ta berilni košček pesen? Človek, ki pesen zloží, imenuje se pesnik.

Tû spodaj pod pesnijo stōj tiskano: S. Jenko, Simon Jenko namreč. To je imé in priimek možá, ki je zložil to pesen. Kaj je bil torej Simon Jenko, ker je znal zlagati pesni? (Pesnik.)

Da, ljubi moji, Simon Jenko je bil pesnik, prav dober pesnik, vrl sin našega národa! Škoda, da je moral veliko prezgodaj umreti; koliko prelepih pesnic bi nam bi mogel še zložiti!

Vem, da bi radi kaj več zvedeli o tem vrlem slovenskem pesniku; zatorej poslušajte!

Simon Jenko se je rodil na Podrečem blizu Mavčic, sredi Sorškega polja, v 27. dan oktobra 1835. l. (Učitelj, imajoč v šoli dober zemljevid, lahko pokaže na njem kje na priliko je ta kraj, če so se učenci o Kranjski deželi užé učili. Mavčice so na Kozlarjevem zemljevidu „Slovenske dežele“ zaznamovane). Koliko let bi bil S. Jenko imel, ko bi še živel? (To naj se z učenci izračuna!) Bil je ubožnih kmetskih staršev sin, ki bi

bili težko mogli poslati bistroglavega dečka v mestne šole. A k sreči je imel Simon Jenko v Novem Mestu strijca Nikolaja Jenka, ki je bil duhovnik in učitelj. Ta je skrbel prav po očetovsko za Simonovo vzgojo in omiko. Dovršivši ljudsko šolo v Kranji na Gorenjskem, ide fantič Simon k strijcu v Novo Mesto, kjer dožene, pri strijci bivajoč, šest latinskih šol. Nezgoda pa je hotela, da mu je strijc oslepel, vsled česar je zapustil Novo Mesto ter odšel v Kamnik na Gorenjsko. Naš Simon pa je vsled strijčeve nesreče šel v Ljubljano, kjer je dovršil 7. in 8. latinsko šolo. — Izvršil je svoje učenje na latinskih šolah 1855. l. Leta 1857. pa je šel na Dunaj, kjer se je na tamošnji visoki šoli učil; postati je želel pravoznanec („dohtar pravd“). Mej tem časom, ko je živel na Dunaji, umré mu dobrotnik strijc Nikolaj in naš Simon, ki mu je hranil hvaležno srcé, žaloval je po njem, kakor žaluje dobri otrok za svojim očetom. Kdor hoče živeti in se izučiti na Dunaji, v tem velikem in dragem mestu, imeti mora dosti novcev. A ker pri Simonu Jenku tega nij bilo, moral si je služiti vsakdanjega kruha druge podučujoč; pri vsem tem bilo mu je prebiti mnogo britkega. Marsikaka tožna pesnica, katero nam je pesnik zložil v tem času, kaže, koliko je trpelo njegovo blago občutno srcé! Po mnogih prestalih britkosti dovrši pravoznanske šole in pride na Kranjsko v službo. Služil je najprej v Kranji na Gorenjskem pri nekem beležniku, od tod je šel v službo v Kamnik k nekemu odvetniku. Naposled se je vrnil zopet v Kranj, kjer je po daljšem bolehanji umrl 18. oktobra 1869. l., jedva v 34. letu svoje dobe!

Ljubi otroci! Simon Jenko, čegaver pesen „Molitev“ sem vam danes razlagal, pa ni zložil samo te pesni, ampak zložil jih je še mnogo več. Že kot dijak na latinskih šolah je zlagal prav mične pesnice in leta 1865. je na svitlo dal celo knjižico svojih pesnic z naslovom „Pesni, zložil Simon Jenko“. Tudi mi bodemo se učili spoznavati še kako njegovo pesen, ki je natisnjena v našem berilu; njega prištevamo najboljšim pesnikom slovenskim. Vam, ljubi moji, bodi Simon Jenko vzgled marljivega, hvaležnega človeka, ki je goreče ljubil svoj národ ter njemu posvetil svoje močí! Spominjajte se ga!

(Dalje prih.)

Učiteljska konferencija mestnega okraja Ljubljanskega.

Mestno učiteljstvo, t. j. učitelji obeh mestnih 5razrednih deških ljudskih šol, učiteljice mestne 5razredne dekliške ljudske šole, katehet nunskih šol, profesorji, učitelji in učiteljice na obeh c. k. učiteljiščih in vadnicah — vkup navzočih 34 udov, zborovalo je 29. pretečenega meseca v mestni dvorani. Konferenciji predsedoval je profesor Leopold vitez Gariboldi; namestnik mu je bil ravnatelj c. k. učiteljišč in c. k. okrajni šolski nadzornik g. Blaž Hrovath. Zapisnikarjem izvoljena sta bila učitelja g. Jakob Furlan in g. Josip Travnar.

G. predsednik pozdravi navzoče ude, naznanja opravilne dopise in važniše ukaze o šolskih stvaréh v pretečenem letu, ter se izrazi, da je bil s poukom, z uspehi, s hojo v šolo in z disciplino i. t. d. prav zadovoljen, kar je gotovo na čast mestnemu učiteljstvu.

Potem pride na vrsto glavna točka dnevnega reda: „Katere preuredbe učnega črteža za 5razredne ljudske šole naj bi se predlagale v prihodnji deželni učiteljski konferenciji?“ O tem prav umestnem vprašanji poročal je na podlogi izkušenj, postav in ukazov temeljito c. k. okrajni šolski nadzornik g. Andrej Žumer tako-le: „Naloga moja je, slavni skupščini staviti predloge o potrebnih preuredbah učnega črteža za 5razredne šole, kar naj bi se potem nasvetovalo tudi v prihodnji de-

želni učiteljski konferenciji. Predloge, katere stavim danes, provzročuje nekaj devetletna izkušnja, odkar se namreč poučuje po omenjenem črtežu, nekaj pa mej tem časom izišle šolske postave in ukazi višjih šolskih oblasti. Da bi se pri tem ne ravnal samo po svojih lastnih izkušnjah in bi se mi ne očitalo, da sem enostranski, poizvedal sem tudi, kaj menijo o tem moji mestni tovariši in tovarišice, tako, da so v teh predlogih izražene želje in izkušnje večine mestnega učiteljstva. Izmej postav in odlokov višjih šolskih oblasti, katere provzročujejo preuredbe, navajam kot važnejše: 1. šolsko postavo z 2. maja 1883. l.; 2. ministerski ukaz o izpeljavi te postave z 8. junija 1883. l.; 3. ministerski ukaz z 12. junija 1883. l. in 4. peticijo Ljubljanskega mesta o učnem in drugem deželnem jeziku v mestnih šolah.

Na podlogi navedenih postav, ukazov in izkušenj sestavil sem

razdelitev učnih ur.

Predmet	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred		5. razred		Opomba	
	1. šol. let.	2. šol. let.	3. šol. let.	1. oddel.	2. oddel.	1. oddel.	2. oddel.		
				4. šol. let.	5. šol. let.	6. šol. let.	7. in 8. š.l.		
Veronauk	1 (1)	1 (1)	2 (2)	2 (2)		2 (2)			
Jezik. pouk	$\frac{11}{sl.} (\frac{12+1}{7sl. 6n.})$	$\frac{10}{sl.} (\frac{10+1}{5sl. 6n.})$	$\frac{11}{4s.7n} (\frac{10}{4s.6n})$	$\frac{9}{4sl. 5n.} (\frac{9}{4sl. 5n.})$		$\frac{8}{3sl. 5n.} (\frac{8}{3sl. 5n.})$			
Računstvo	$\frac{8}{2} (\frac{6}{2})$	4 (4)	4* (4*)	4* (4*)		4* (4*)		* za dekl. 3	
Prirodoznan.	— (—)	— (—)	1 (1)	2 (3, za dekl. 2)		2 prirod. (za dekl. 1) (4) 1 prirodoslovje			
Zemlj., zgod.	— (—)	— (—)	1 (1)	2 (3)		4 (4)			
Pisanje	$\frac{4}{2}=2$ (—)	2 (2)	2 (2)	2 (2)		1 (1)			
Risanje	— (—)	1 ($\frac{2}{2}$)	1 ($\frac{2}{2}$)	2 (2)		2 (3, za dekl. 2)			
Petje	$\frac{2}{2} (\frac{2}{2})$	$\frac{2}{2} (\frac{2}{2})$	$\frac{2}{2} (\frac{2}{2})$	$\frac{2}{2} (\frac{2}{2})$		$\frac{2}{2} (\frac{2}{2})$			
Telovadba	$\frac{2}{2} (\frac{2}{2})$	$1=\frac{2}{2} (\frac{2}{2})$	2 (2)	2 (2)		2 (2, za dekl. 1)		za d. neobl.	
Ročna dela	1 (—)	1 (—)	3 (3)	3 (3)		4 (4)			
Učnih ur na teden	za dečke	20(18+1)	20(20+1)	25(23+1)	26(25+3)	26(25+3)	27(27+2)	27(27+2)	Števila v () pomenijo razdelitev po zdanjem učnem črteži.
	za dekl.	20(18+1)	20(20+1)	25(25+1)	26(26+3)	26(26+3)	27(28+2)	27(28+2)	

Kakor kaže ta tabela, je številu učnih ur v prvih šolskih letih pomnoženo, in v poznejih nekoliko znižano. To preuredbo podpiram s sledečimi razlogi: 1) Iz zdravstvenega stališča mora vsakdo pripoznavati, da 7—14letni mladinski dobi, v kateri hitro rastoča mladina potrebuje največ gibanja in razvedrila na prostem zraku, nikakor ne pristoja, da bi bila na dan po 6 ur v šolski sobi. Po drugi učni uri je sicer postavno

dovoljeno, da se mladina nekoliko oddahne; a koliko more to koristiti zdravju, ako otroci vendar mej tem časom ostanejo v ravno istem uporabljnem zraku? — sobe prevetrovati in prepihovati pa se (po §. 22. ministerskega ukaza z 19. julija 1879. l. in po §. 23. učnega reda z 20. avgusta 1870. l.) tudi ne smejo, kadar so otroci v njej. Vseh učencev enega razreda iz sobe izpuščati mej tem časom tudi ni mogoče, posebno pri naših mestnih šolah ne, kjer ima skoro vsak razred čezpostavno število (80) otrok.

— 2. Pri tolikem številu ur na srednji in višji stopnji traja pouk ali dopoldne po 4 in popoldne po 2 uri, ali dopoldne in popoldne po 3 ure, ali pa se morajo nekatere učne ure prenašati na četrtek. Kako malo se pri pouku doseže z dopoludansko četrto uro, se je že prepričal vsak, kdor je tako poučeval. Res, da se na zadnjo uro postavi kak lažji predmet, ali to je vselej temu na kvar; kajti, ako se kak predmet, recimo risanje ali pisanje vse leto poučuje četrto uro, kadar učenci že bolj prisiljeno pazijo, se učni smoter temu predmetu gotovo ne more popolnoma doseči. Tretjo popoludansko učno uro pa se navadno še manj doseže, in o zimskem času je tretjo uro popoldne že zarad premale svetlobe prav nemogoče poučevati. Da bi se pa nekatere ure prenašale na četrtek, je zoper okrožnico c. k. deželnega šolskega sveta z 8. oktobra 1870. l., kjer se šteje četrtek mej proste dneve. — 3. Ako se ozremo na srednje šole, vidimo, da imajo učenci tam v nižjih razredih manj šolskih ur na teden, kakor ljudske šole v višjih razredih. Tako je v I. gimnazijskem razredu 24, v II. 25, v III. 27 in sploh največ 28 ur na teden. Na realki, kjer imajo za risanje nekoliko več ur, imajo v I. razredu 26, v II. 27 ur i. t. d. V ljudski šoli pa imajo dečki v IV. razredu po 28, deklice po 29, v V. razredu dečki po 29, deklice pa po 30 učnih ur na teden. Oporekalo bi se mi morda, da imamo v ljudski šoli več učnih predmetov, pri katerih se duh prehudo ne napénja, kar ni tako v srednjih šolah. To je res, ali pomisliti moramo, da morajo učenci ljudske šole najmanj štiri razrede uspešno dokončati, da pridejo v srednje šole, da je torej duh tam že bolj utrjen in da so učenci tudi že telesno močnejši. Vrh tega pa naj se tudi pomisli, da je v srednjih šolah manj ubožnih učencev, kakor pa jih imamo v ljudski šoli, v katero mora hoditi vsak otrok, naj si bode že bogat ali ubožen. Koliko imamo v ljudski šoli ubožčakov, ki jim manjka hrane, obleke, ki nimajo zdravega in primernega stanovanja, in ki jim zaradi tega tudi peša duševno in telesno zdravje. Nadalje pri nas tudi ne moremo reči, da imamo v višjih razredih mnogo 13- in 14letnih učencev, kajti mnogo jih zaradi vnemarnosti ali zaradi nepraktične razdelitve učne tvarine zaostaja v nižjih razredih; drugi pridejo kmalu v IV. razred, in prestopijo z 10.—12. letom v srednje šole; zopet drugi dobé z 12. letom izpustnico, da se učé kakega rokodelstva i. t. d. Po takem nam v višjih razredih ostaja primeroma malo 13- in 14letnih učencev, tedaj krepkejih otrók. — 4. Kdor je izmej mestnega učiteljstva četrto uro dopoldne poučeval, vé, koliko prošenj je vsak dan, ko stariši ali otroci sami prosijo, da bi šli četrto uro domov, ker morajo kosilo nesti očetu ali materi, ki dela v kaki tovarni ali drugod. To se godí največ v II. mestni in v mestni dekliški šoli, kjer je največ otrok ubožnih starišev. Težko je, prosečemu in jokajočemu otroku opravičeno prošnjo odbijati in mu tako uničevati prirojeno ljubezen do roditeljev. Ako pa se enemu otroku usliši prošnja, mora se uslišati tudi drugemu, tretjemu i. t. d. Kako se more potem četrto uro v kakem predmetu uspešno poučevati in z večino učencev napredovati, vé vsakdo, ki je že v takih razmerah poučeval. — 5. Pri tako razširjenem pouku, kakoršen je pri nas v višjih razredih, imajo otroci razun v šoli tudi domá še kaj šolskega dela. Vprašam tedaj: kdaj se bode otrok, ki je že po 6 ur na dan v šoli sedel, pripravljaj za šolo in kdaj bode izdeloval naloge, ko mora morda zraven šolskega dela tudi še svoje mlajše bratce ali sestrice varovati, starišem pri delu kaj pomagati i. t. d. Kdaj tak otrok kaj

počiva? Ali niso te razmere tudi več ali manj krive, da naša šolska mladina ni tako čvrsta, kakor nekdam in da imamo toliko kratkovidnih otrok? — 6. Po nasvetovani razdelitvi učnih ur za različne razrede bi se tudi dosegla večja enakomernost v šolskem redu, in stariši bi ložeje nadzorovali otroke, da bi se iz šole gredé ne potepali po ulicah in drugod. Zdaj gredo, recimo otroci I. razreda včasih že ob 3 popoldne iz šole, otroci drugih razredov pa dopoldne včasih ob $\frac{1}{2}$ 11., včasih ob 11., $\frac{1}{2}$ 12. ali ob 12., popoldne pa ob 4., $\frac{1}{2}$ 5. ali ob 5. domov. V šolskem poslopji je torej vedno gibanje, in stariši se ne morejo navaditi šolskega reda, da bi hojo v šolo nadzorovali. Po nasvetovani razdelitvi učnih ur pa bi imeli učenci I. in II. razreda vsak dan po 4, v III., IV. in V. razredu po 5 ur na dan, torej zjutraj do 11., popoldne pa do 4. ure šolo, samo v IV. razredu bi preostajali $\frac{2}{2}$ uri za poučevanje v petji in v V. razredu razun teh $\frac{2}{2}$ ur samo jedna cela ura, da bi bil torej tû pouk samo enkrat v tednu do 12.

To so vzroki, ki me silijo, da predlagam, naj se število učnih ur na teden v višjih dveh razredih (4., 5., 6., 7. in 8. šolsko leto) zmanjša toliko, kakor kaže nasvetovana razdelitev učnih ur na teden.

Tabela kaže dalje, da se ima pouk v drugem deželnem jeziku — v nemščini — začénjati s tretjim šolskim letom, torej v III. razredu. Ne zdí se mi potrebno, da bi o tej prenapredbi obširneje govoril; ta stvar je že dognana, ker se sliši, da je dotična peticija Ljubljanskega mestnega odbora že tudi na višjem mestu vzprejeta.

Dalje predlagam, naj se učni črtež izdá vkupno v obeh deželnih jezikih. To predlagam oziraje se tudi na to, ker bode zdaj učni jezik slovenski in so zaradi mnogih tehničnih izrazov, osobito pri telovadbi, potrebni izrazi v obeh jezikih.

Predlogi o prenapredbi pri posameznih učnih predmetih so:

I. Jezikov pouk.

Po šolski noveli in po drugih ukazih, ki se tičejo te postave, se učni smoter pri jezikovem pouku ne predrugači. Splošni učni smoter ostane torej neizpremenjen. Ljudska šola pa se mora, akoravno ima svojo samostojno svrhu, vendar nekoliko ozirati na krajevne razmere, to je, gledati mora na to, kakšen pouk naj bolj koristi in tekne otrokom, kadar šolo zapuščajo in stopijo v življenje. Razmere pri nas so take, da otroci razun računstva, najbolj potrebujejo praktičnega pouka v slovnici, v spisji in v realijah, kajti veliko število učencev gre v srednje šole in k rokodelstvu. Obrtnikom so posebno važne realije in spisje, za srednje šole pa slovnica obeh deželnih jezikov, ker pri zdanji osnovi naših srednjih šol se v slovenskih oddelkih gimnazije ravno toliko znanja zahteva iz nemške kakor iz slovenske slovnice, in največ tožeb iz srednjih šol se sliši, da učenci iz ljudske šole premalo razumejo slovnico, naj si bodi slovenska, ali nemška. Jezikove ure, katerih je v III. razredu nastavljena ena več, kakor dozdej, naj bi se v III. in IV. razredu uporabljemale osobito za slovnico, v V. pa za spisje. Tako bi ljudska šola ne izgubila svoje samostojne svrhe in bi še ne postala samo pripravljavnica za srednje šole, temuč bi se le bolj ozirala na krajevne razmere. Tudi zdaj se je gledalo na to, ker zdanji „Lehrgang“ pri pouku v nemškem jeziku pravi: „den Schülern den Eintritt in eine Mittelschule mit deutscher Unterrichtssprache zu ermöglichen“. Da se pa posebno gledé slovnice ni dovolj temeljito poučevalo, mislim, da je bilo pri tem krivo le to, ker so bili otroci še v maternem jeziku premalo utrjeni, ko so se začénjali poučevati v drugem, tujem jeziku, za katerega niso imeli dovolj podloge v svojem jeziku.

a) V I. razredu je bilo jezikovemu pouku odmenjenih v prvem polletji 12, v drugem pa 13 ur (zaradi pouka v nemščini), od katerih je slovenskemu jeziku bilo odločenih 7.

— Ker pa zdaj v I. razredu nemščina odpade in se bodo vse jezikove ure porabile za slovenščino (z nazornim naukom), bode se učni smoter prav dobro dosegel v 11 urah, navzlic temu, da se bode nazorni nauk tudi poučeval tako, kakor je treba.

Ako smo se do zdaj z nazornim naukom pečali tako, kakor bi se morali, smo gotovo zaostajali v pisanji in branji, ker smo že drugo poluleetje v prvem šolskem letu začénjali v nemščini poučevati. Učenci so se sicer učili brati in pisati, a ne tako misliti in govoriti. V tvarino za ta razred navedeno naj se samo umesti, in sicer za besedami: Lesen mit Beachtung der Silbentrennung und der Satzzeichen.

b) II. razred. Zdaj je bilo za ta predmet odmerjenih in sicer slovenskemu jeziku 5, nemškemu 6, vkup 11 učnih ur. Ker zdaj tù pouk v nemščini odpade, navetujem za slovenski jezik 10 ur. Učni smoter se bode v toliko urah lahko dosegel, in tudi ostaja tù še več časa za toliko važni nazorni nauk. Gledati moramo na to, da v nižjih razredih učenci preveč ne zaostajajo kot ponovljivci, in ravno po tem načinu bode mogoče, da bode za bližnji višji razred vsaj 90% učencev sposobnih, kar ni bilo mogoče do zdaj, ko jih skoro tretjina v I. in v II. razredu zaostaja. Ministerski ukaz z 8. junija 1883. l. pravi: „Pri razvrstenji učne tvarine na posamezne oddelke, skupine ali razrede je posebno gledati na to, da vsi zdravi otroci dosežejo učni smoter in so zmožni prestopiti na višjo poučno stopnjo“. Ravno to oménja tudi ministerski ukaz z 12. junija 1883. l. Ker je za ta pouk toliko časa odmerjenega, naj se v učni črtež mej tvarino izrečno še postavi, in sicer za besedami: Kenntnis des Haupt- und Eigenschaftswortes nach Geschlecht und Zahl, des persönlichen Fürwortes nach Person und Zahl, des Hilfszeitwortes . . .

c) III. razred. Tù je bilo do zdaj jezikovemu uku odmerjenih 10 učnih ur, in sicer slovenskemu jeziku 4, nemškemu pa 6. Ker se pa ima zdaj v tem razredu pouk v nemščini začénjati, postavil sem jezikovemu pouku 11 učnih ur, in sicer slovenskemu jeziku 4, nemškemu pa 7. V 7. učnih urah se bode tù dozdanji učni smoter iz I., II. in III. razreda lahko dosegel na podlogi pripravne učne knjige, za katero je v ta namen postavljena enqueta načrt že izdelala. Otroci bodo v slovenščini (v slovnici, pisanji in govorjenji) iz I. in II. razreda izurjeni toliko, da jim nemško pisanje in branje ne bode delalo več toliko preglavice. V dokaz naj navedem tù le faktum, da se kmetski otroci, ki nam dohajajo brez vsega znanja nemškega jezika (branja in pisanja) v II. ali celó v III. razred, nemščine tù bolj temeljito naučé, kakor mestni otroci, ki se je že učé od I. razreda, ker imajo v slovenskem jeziku dobro podlogo. Razun tega je tretje šolsko leto duh pri otrocih že bolj razvit in vzprejemljiv za težje nauke. Kakor je sestavljen načrt za novo nemško slovnico (za III. razred), sem popolnoma prepričan, da se bode učni smoter III. razreda, kakoršen je bil do zdaj, v 7 učnih urah na teden lahko dosegel, in se bodeta oba jezika gledé slovnice skoraj vzporedno obravnavala.

(Dalje prihodnjič.)

D o p i s i .

Iz Gradca. O binkoštnih praznikih je bil tù velik shod udov in čestilcev nemškega šolskega društva, glasovitega »Schulvereina«. Zbralo se je čez 1000 odposlancev iz raznih dežel. Pričakovali smo, da se bodejo tù razpravljale zgolj pedagogične stvari, a bilo je vse drugače. Nepolitično društvo védo se je politično, in po dvorani je res razsajal »tragični kor novodobnih nemških komedij«, katerih so se udeleževali tudi odlični gospodje, od katerih bi človek tega ne bil pričakoval. Ljubljanska podružnica je bila, se vé da, tù tudi zastopana. Ti možjé trdijo in se poganjajo vztrajno za »svoj program«. Slovenci, učimo se od njih!

S Krasa se nam piše: Prav je imel vaš gospod dopisnik, ki je trdil, da bi bili naši ljudsko-šolski mladini potrebni spisi, govoreči o zdravju. Temu g. dopisniku morem naznanjati, da je učitelj na Krasu, vrli g. Gradimir, spisal knjigo z naslovom: »Človek v pogledu na njegovo telo in dušo«. Knjiga ima troje delov; v 1. delu se popisuje človeško telo, v 2. delu pojasnuje pisatelj dušeslovne početke, a 3. del govori o človeškem zdravju. Vse je pisano učencem primerno ter se je držal g. Gradimir, sestavljajoč to knjigo, po večem Finkesa in še drugih virov. Upati je, da knjiga pride v kratkem na dan, vsaj je je živo potreba!

Iz Novega mesta. Dnevni red okrajne učiteljske konference v Novem mestu, v sredo 2. julija t. l. Začetek ob 9. uri v gimnazijskem poslopji: 1. Imenovanje predsednikovega namestnika. — 2. Volitev zapisnikarjev. — 3. Poročilo predsednika o stanju šolstva v okraji z nasveti, kako bi se zboljšalo. — 4. Priobčilo novih postav, ukazov in naredeb, zadevajočih šolstvo v tem okraji. — 5. Posvetovanje o tem, ali bi bilo potrebno učne načrte od l. 1874. (19. dec.) v čem izpremeniti. (Poročevalca volijo pri skupščini učitelji posameznih šolskih kategorij za načrte svojih šol iz svoje sredine, n. pr. poročevalca za učne načrte razdeljenih enorazrednic volijo učitelji razdeljenih enorazrednic iz svoje sredine, enako volijo poročevalca za učne načrte nerazdeljenih enorazrednic učitelji teh šol iz svoje sredine, in isto bode veljalo pri posvetovanji o učnih načrtih za dvo- in čtetorazrednice.) — 6. Posvetovanje o tem, ali bi bilo potrebno učni navod od leta 1879. v čem izpremeniti. (Poročevalca bode skupna konferenca volila.) — 7. Poročilo o stanju okrajne učiteljske knjižnice. — 8. Volitev dveh poslancev v deželno učiteljsko konferenco. — 9. Volitev stalnega in knjižničinega odbora. — 10. Predlogi. — Ta dnevni red se priobčuje šolskemu voditeljstvu za ondoto učiteljstvo v smislu ministerijalnega ukaza z 8. maja 1872. l., osobito v smislu §. 4. tega ukaza.

Iz Logatskega okraja. — Naša uradna konferenca se bode letos vršila v 2. dan julija v Dolenjem Logatci. Poleg navadnih točk dnevnega reda, reševala bodeta g. g. učitelja J. Turek iz Starega Trga in K. Benedik iz Ledin vprašanje: »Zakaj in kako naj se učitelj izobražuje?« — Ta dan bode zborovalo tudi učiteljstvo Novomeškega okraja v Novem Mestu in učiteljstvo Postojinskega okraja pa v Št. Petru. Mnogo dobrih in za šolstvo jako važnih nasvetov se bode torej ta dan stavilo; dal Bog, da bi pa potem ne ostalo le pri nasvetih! — Tekoče šolsko leto, katero nam je neusmiljena bolezen davica na več šolah za par tednov prikrajšala in mnogo nadepolne mladine pobrala, končali bodemo na vsih šolah tega okraja v dan 31. julija večinoma brez zastarelih in brez pomembnih preizkušenj. — k.

Iz Postojinskega okraja. Letošnja učiteljska konferenca za Postojinski okraj bode dne 2. julija v Št. Petru s sledečim vzporedom: 1. Volitev dveh zapisnikarjev. 2. Nadzornikovo poročilo. 3. Ali krajni šolski svéti zadostujejo svojej nalogi gledé po postavi jim določenega delokroga? (Poroča g. P. Kavčič.) 4. O vpeljavi Greiner-jevih zvezkov s predpisi na vseh šolah tega okraja. (Poroča g. J. Okorn.) 5. O cerkvenem petji. (Poroča g. A. Pernè.) 6. Poročilo knjižnične komisije. 7. Volitev knjižnične komisije. 8. Volitev stalnega odbora. 9. Volitev treh poslancev v deželno konferenco. 10. Samostalni nasveti, kateri pa naj se vpošljejo okrajnemu šolskemu nadzorniku vsaj tri dni pred konferenco.

Pri konferenci bode tudi razstava šolskih izdelkov iz pisanja, risanja, spisja, slovnice, računstva i. t. d. Zeleti bi bilo, da se te razstave mnogo šol udeleži. Šolska vodstva naj vpošljejo boljše izdelke nekoliko dni pred konferenco naravnost šolskemu vodstvu v Št. Peter. — mn —

Iz Krškega. Okrajna učiteljska konferencija za naš okraj bode letos 2. avgusta v Mokronogu s sledečim redom: 1. Imenovanje namestnika. 2. Volitev zapisnikarjev. 3. Poročilo c. kr. okrajnega šolskega nadzornika o stanju šol. 4. Paralela med Pestalozzi-jem in Diesterweg-om, govori g. učitelj Ravnikar. 5. Stvarna in slovniška obravnava (z otroci) berila, katero si poročevalec g. učitelj Hočevnar sam izbere. 6. Izbiranje šolskih knjig. 7. Poročilo o okrajni učiteljski knjižnici. 8. Volitev stalnega in knjižničinega odbora. 9. Predlogi.

Iz Ljubljane. (Iz seje c. kr. deželnega šolskega svéta v dan 24. preteč. m.) Sestavi se proračun za aktivitetne plače ljudskih učiteljev za l. 1885. — Razdeli se podpora 6000 glđ., katere je dala kranjska hranilnica za zidanje novih šol. (Glej »Učit. Tov.« s 1. junija t. l. na strani 176!) — Reši se več pritožeb in prošenj za pokojnino, nagrado in podporo. — Kranjskemu dežel. odboru se poroča o zgradbi novih šolskih poslopj s prošnjo, da bi se jim pri troških pomagalo iz deželnega zaklada. — Učitelj se za trdno postavi (g. Jan. Bartel v Grahovem). — Prošnje samost. kandidatinj, da bi prišle k zrelosti preizkušnji, oddajo se na višje mesto.

— Kranjsko ljudsko šolstvo. Za aktivitetne plače kranjskih ljudskih učiteljev se ima letos porabiti iz deželnega normalnega šolskega zaklada svota 216.414 glđ. Od teh novcev

pride na letne plače 192.573 gld., na doklade za dopolnitev plače 1700 gld., na starostne doklade 12.145 gld., na funkcijske doklade 6135 gld., na dopolnitve funkcijskih doklad 175 gld., za stanovino 1038 gld., za remuneracije 2648 gld. Iz dotičnega poročila je razvidno, da imamo na Kranjskem vseh javnih ljudskih šol 267 z dvorazrednimi dekliškimi šolami v Rudolfovem, Črnomlji, Kočevji, Ribnici in Kamniku vred; 167 je jednorazrednih, 62 dvorazrednih, 17 trirazrednih, 21 čveterorazrednih. Učiteljskih mest je 424, in sicer 27 v prvem, 130 v drugem, 128 v tretjem in 139 v četrtem službenem razredu.

— Prememba v šolskem nadzorstvu. Ravnatelj učiteljske pripravnice, g. Bl. Hrovath, ki je bil do zdaj šolski nadzornik za Kočevski okraj, zamenja svoj okraj z Ljubljanskim; dozdanji nadzornik Ljubljanskega šolskega okraja, prof. L. vitez pl. Gariboldi, pa prevzame nadzorovanje v Kočevskem okraju.

— Deželne učiteljske konferencije, kakor se sliši, tudi še letos ne bode. Poslanci, ki so iz mej učiteljstva letos izvoljeni v deželno konferencijo, bodo tedaj lahko počakali, ker so za tri leta izvoljeni.

— Nova nemška ljudska šola v Ljubljani. V 29. dan maja t. l. je bilo zborovanje udov kranjske hranilnice. Sklenilo se je, da hranilnica ustanovi v spomin lanskega bivanja cesarjevega v Kranjski čveterorazredno deško ljudsko šolo z nemškim učnim jezikom. Vzdrževala se bode iz rezervnega zaklada. Prostore ji bodo odločili v realkinem poslopji. — »Novice« pravijo k temu: »Ako bode Ljubljana potrebovala še bolj nemških ljudskih šol, kakor so zdanje, imelo bode mesto za to skrbeti; nikakor pa se ne sme dopustiti, da bi sam denar, in celó ptuj denar, narekoval osnovo naših šol.«

— Akademija, ki so jo 9. t. m. priredili gojenci knez-škofijskega Alojzijevišča v Ljubljani na čast visokorodnemu deželnemu predsedniku g. baronu A. Winklerju, je bila vsestransko izvrstna.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na čveterorazrednici v Postojini III. učit. mesto s 500 gld., v Vipavi II. učit. mesto s 500 gld. in IV. učit. mesto s 400 gld. — Na dvorazrednici v Trnovem, II. učit. mesto s 500 gld. — Na enorazrednicah na Ubelskem, v Dolenjem Zemonu, v Nadanjem Selu in na Ostrožnem Brdu po 400 gld., v Planini, v Razdrtem in v Lozicah po 400 gld. letne plače. Prošnje do konca julija t. l. na okrajni šolski svēt v Postojini. — Na enorazrednicah v Zgornjem Tuhinji s 450 gld. in v Dolskem s 450 gld. letne plače. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svētu v Kameniku do 15. julija t. l.

Vabilo k naročbi

☞ za II. polovico 1884. l. ☜

Vse p. n. častite g. g. poluletno naročnike uljudno prosimo, da bi blagovolili poslati naročnino za drugo polovico tega leta za „Učiteljskega Tovariša“. Tudi g. g. naročnike, ki so se zakasnili z vplačevanjem za prejšnji čas, uljudno spominjamo njih obljube.

„Učiteljski Tovariš“ stane vse leto 3 gld., pol leta pa 1 gld. 50 kr. Novim naročnikom še lahko ustrezamo z dozdanjimi številkami.

Prav lepo se zahvaljujemo vsem svojim pravim slovenskim tovarišem in prijateljem, ki z naročevanjem in z lepo dejansko podporo pripomorejo, da še živi naš „Tovariš“. Prosimo, naj nam bodo še dalje prijazni in zvesti! Mi se bomo po vsi moči prizadevali, da bomo neutrujeno in uspešno obdelovali narodno šolsko pólje.

Uredništvo in založništvo.